

EXPIRED

STUDIEHANDLEIDING SLAVISCHE TAALKUNDE II: FILOLOGIE 2002-03

1. Basisgegevens

Docent: J. Schaeken

Entree-eisen: Slavische Taalkunde I: Inleiding

Literatuur:

- Alexander M. Schenker, *The dawn of Slavic. An introduction to Slavic philology*. New Haven-London: Yale University Press, 1996. Dit boek wordt behandeld op college.
- Кирил Горбачевич, *Русский язык. Прошлое. Настоящее. Будущее*. Москва: Русский язык, 1990. Dit boek vormt de leeslijst Taalkunde II.
- Voor verdere aanbevolen literatuur zie beneden, 5.

Onderwijs: Hoor- en werkcollege; 3 uur per week in het 1e trimester.

Toetsing: (1) Schriftelijk tentamen; (2) schriftelijke toetsen of tentamen over de leeslijst; (3) opdracht. Zie verder beneden, 3.

Studiepunten: 5

Vakcode: LSR10A05

2. Inhoud

Deze collegecyclus is een verdieping van het tweede themablokje dat bij het college Slavische Taalkunde I: Inleiding wordt aangeboden. Het thema is de Slavische filologie, waarbij “filologie” in de moderne zin van het woord wordt gehanteerd (zie Schenker 1996: xv en 241). Dit onderwerp is een uitstekend vehikel om de eenheid en verscheidenheid in de taalstructuur en de eerste schriftelijke overleveringen van de verschillende Slavische talen te behandelen. De kennis die wordt overgedragen is niet alleen relevant voor toekomstige taalkundigen, maar ook voor letterkundigen – waar het gaat om het begin van en de onderlinge samenhang tussen de afzonderlijke Slavische schrijftradities – en historici in brede zin, gezien de politieke en culturele aspecten die bij de formatie van de Slavische talen een rol spelen.

Het college richt zich op de drie voornaamste aspecten van de Slavische filologie:

- het (cultuur-)historische raamwerk, waarbij o.a. aan bod komen: primair en secundair bronnenmateriaal, de Urheimat van de Proto-Indo-Europeanen en de Proto-Slaven, de volksverhuizingen en de kerstening;
- de vroegste schrijftradities, waarbij o.a. aan bod komen: codicologie en paleografie; handschrift versus tekst; vertalingen en originele werken; schrijfscholen en auteurs;
- de taal, waarbij o.a. aan bod komen: methodologische aspecten van klankverandering (klankwet en analogie), de plaats van het Slavisch binnen het Indo-Europees, het Proto-Indo-Europese foneemstelsel, de belangrijkste Proto-Slavische klankwetten en de Desintegratie van het Proto-Slavisch.

3. Toetsing

De toetsing bestaat uit drie onderdelen:

1. Een schriftelijk **tentamen** (ter waarde van 2 stp.) dat plaatsvindt in de tentamenperiode van het eerste trimester (herkansing op het eind van het tweede trimester).
 - De tentamenstof bestaat uit (1) de college-aantekeningen en (2) de in het programma-overzicht opgenomen paragrafen (in totaal iets over de 100 pagina's) uit Schenker (1996).
 - Deelname is alleen mogelijk indien de *voorlopige* versie van de opdracht (zie beneden, 3.1) is ingeleverd en goedgekeurd.
2. Een **leeslijst** (ter waarde van 2 stp.), waarvan de schriftelijke toetsing tegelijk met het tentamen (of de herkansing daarvan) plaatsvindt.
 - De leeslijst bestaat uit Горбачевич (1990) en beslaat “netto” 230 pagina's; “netto” wil zeggen zonder illustraties en zonder de “Вопросы”, die namelijk overgeslagen kunnen worden. De gemiddelde “leessnelheid” komt hiermee op ongeveer 3 pagina's per uur.
 - De toetsing van de leeslijst bestaat uit (1) het nauwkeurig vertalen van een stukje tekst en (2) het beantwoorden van vragen over enkele passages uit het boek. Native sprekers van het Russisch mogen hierbij een verklarend Nederlands woordenboek gebruiken.
 - *An offer you can't refuse...* In het jaar dat voor het eerst op dit onderdeel is ingeschreven bestaat de eenmalige mogelijkheid om de leeslijst tijdens de collegecyclus in twee deoltoetsen (in week 7 en week 10) “verkort” af te werken. Deoltoets I beslaat de Inleiding en het eerste hoofdstuk (netto 100 pagina's), deoltoets II het tweede hoofdstuk (netto 82 pagina's). Van deze deoltoetsen bestaat geen herkansing. Als beide toetsen voldoende zijn, dan is de leeslijst met succes afgerond. Zoniet, dan moet in de tentamenperiode aan de schriftelijke toetsing (over het gehele boek, dus inclusief het derde hoofdstuk en het Nawoord) worden deelgenomen.
3. Een **opdracht** (ter waarde van 1 stp.), die hieronder staat toegelicht en die
 - in zijn *voorlopige* vorm moet worden ingeleverd op het college in week 7 van het eerste trimester en die
 - in zijn *definitieve* vorm hetzij op het moment van het schriftelijke tentamen (of de herkansing daarvan), hetzij op een ander gewenst tijdstip kan worden ingeleverd.

Voor de uiteindelijke **beoordeling** geldt het volgende:

- De deeltijfers voor het tentamen, de opdracht en de leeslijst moeten alle voldoende zijn.
- Deeltijfers blijven van kracht in een volgend studiejaar. Maar let op: toekenning van studiepunten vindt pas plaats wanneer alle drie de onderdelen zijn afgerond.
- Het eindcijfer komt tot stand door de drie deeltijfers te middelen; daarbij tellen de cijfers voor het tentamen en de leeslijst twee keer zo zwaar als het cijfer van de opdracht.

3.1 Meer over de opdracht

De opdracht bestaat uit het schrijven van een artikel voor een “virtuele” encyclopedie “Vergelijkende grammatica van de Slavische talen”. Het artikel moet een lengte hebben van tussen de 500 en 750 woorden. Op het eind moeten drie tot vijf belangrijke werken over het betreffende onderwerp nauwkeurig geciteerd worden. Het zoeken naar relevante literatuur wordt vergemakkelijkt door de onderstaande literatuurlijst en de uitgebreidere bibliografie bij Schenker (1996: 303-335). Zie verder ook *Hoe schrijf ik een werkstuk Slavische taalkunde?*.

De voorlopige versie van het artikel moet in Word zijn opgemaakt en als email attachment worden toegestuurd in week 7. Alle artikelen worden in het [Studentennet](#) geplaatst, vanwaar ze na het invullen van het juiste wachtwoord gedownload kunnen worden. Wachtwoord vergeten? Stuur me dan een [email](#).

Tijdens het college van week 8 worden de voorlopige versies becommentarieerd door de docent en de studenten. Studenten kiezen twee artikelen om mondeling van commentaar te voorzien, en wel van degenen van wie de namen alfabetisch voor die van hen staan. (De eerste kiest de laatste twee namen, de tweede kiest de eerste en de laatste, de derde kiest de tweede en de eerste, enz.)

De volgende onderwerpen kunnen worden gekozen:

1. De dualis in de Slavische talen: verlies of behoud?
2. De vokatief in de Slavische talen: verlies of behoud?
3. Accent en toon in de Slavische talen: de huidige stand van zaken.
4. De ontwikkeling van de Proto-Slavische *jat* ' in de afzonderlijke talen.
5. De ontwikkeling van de Proto-Slavische sterke *jers* in de afzonderlijke talen.
6. Leenwoorden in het Proto-Slavisch: een inventarisatie met voorbeelden.
7. Maandnamen in de Slavische talen: een overzicht.
8. Vokaalreductie in het Russisch: standaardtaal versus dialecten.
9. De oudste taalbronnen van het Russisch: van Russisch-kerkslavisch tot “echt” Russisch.
10. Het Rusinisch: Slavische verwantschap en de huidige status.
11. Bedenk zelf een onderwerp en overleg met de docent of het geschikt is.

4. Programma-overzicht

Het volgende overzicht geeft een indruk van de onderwerpen die van week tot week aan bod zullen komen. Er kunnen in de loop van de collegecyclus wijzigingen optreden.

week	onderwerp	specificatie
1	College	<ul style="list-style-type: none"> • Toelichting • Cultuurhistorische achtergrond I: Voorgeschiedenis <ul style="list-style-type: none"> • 1.9 The Indo-European homeland. • 1.10-1.12 The Great Migrations. The Avars. Constantinople and Christianity. • 1.25-1.30 Christianity among the Balkan Slavs. Samo's Slavic state in central Europe. The Alpine Slavs. The Carantanian mission. The Aquileian mission. Moravia and Pannonia in the ninth century. • Film: “Before Babel” (Horizon, BBC, 1992); klik hier om het filmscript na te lezen
	Opdracht	Toelichting

	Leeslijst	Toelichting
2	College	<p>Cultuurhistorische achtergrond II: Cyrillus en Methodius</p> <ul style="list-style-type: none"> 1.31-1.39 The Cyrillo-Methodian sources. The early careers of Constantine and Methodius. The mission to the Khazars. The background of the Moravian mission. The Constantinian period. The Methodian period. The testimony of papal correspondence. Was the Moravian mission Byzantine or Roman? The Moravian debacle.
3	College	<p>Cultuurhistorische achtergrond III: Nawerking</p> <ul style="list-style-type: none"> 1.40-1.47 The legacy of the Moravian mission in Bulgaria. From Moravia to Bohemia. The northwestern Slavs. Religious beliefs of the northwestern Slavs. Poland. The eastern Slavs. The Norsemen in eastern Europe. The terms Rus' and Russian.
4	College	<p>Schriftelijke overlevering I: Codicologie en paleografie</p> <ul style="list-style-type: none"> 3.1-3.4 Paleography. Slavic alphabets. The genealogy of Glagolitic. Glagolitic and Cyrillic letters. 3.10-3.13 The origin of the terms Glagolitic and Cyrillic. Why was Glagolitic introduced? The locale of Glagolitic. The precedence of Glagolitic. 3.14-3.22 Diagraphs and ligatures. Abbreviations. Numerals. Dates. Punctuation and diacritics. Styles of handwriting. Physical description of manuscripts. Writing materials. Palimpsests.
5	College	<p>Schriftelijke overlevering II: (Oud)kerkslavische literatuur</p> <ul style="list-style-type: none"> 3.23-3.28 The term Old Church Slavonic. OCS and Proto-Slavic. The periodization of OCS. The Ohrid and Preslav schools. The canon of OCS. OCS and Church Slavonic. 3.30-3.38 (O)CS literary community. Translations versus original works. Authors and authorship. Constantine and Methodius. Clement of Ohrid. Constantine of Preslav. John the Exarch. Textual criticism. Early Slavic texts.
6	College	<p>Taal I: Methodologie; Overzicht Indo-Europese en Slavische talen</p> <ul style="list-style-type: none"> 2.1-2.2 The historical comparative method. Linguistic reconstruction and phonetic laws. 2.3-2.4 Indo-European languages and Proto-IE. Survey of the IE languages. 2.5-2.7 Periodization of Proto-Slavic. The Problem of Balto-Slavic. Survey of the Slavic languages.
7	College	<p>Taal II: Van Proto-Indo-Europees naar Proto-Slavisch</p> <ul style="list-style-type: none"> 2.8-2.11 Problems in phonological reconstruction. Late PIE phonemic system. Laryngeals. PIE ablaut. 2.12-2.15 Loss of aspiration. Treatment of velar stops. Retroflexion of <i>s</i>. Merger of <i>o</i> and <i>a</i>.
	Opdracht Leeslijst	<p>Inleveren voorlopige versie Deeltoets I: Горбачевич, <i>Русский язык</i>: “Введение” plus “Глава I. Так говорили наши предки” (pp. 4-124)</p>
8	College	<p>Taal III: Historische fonologie van het Proto-Slavisch (1)</p> <ul style="list-style-type: none"> 2.16-2.23 Phonemic inventory of Early PSI. Constraints on syllabic structure. Elimination of word-final consonants. Resolution of syllable-initial clusters. Shifting of morphemic boundaries. Rise of prothetic semivowels. First palatalization of velars. Yodization.
	Opdracht	<p>Peer review voorlopige versies NB Log in op het Studentennet om de teksten te downloaden</p>
9	College	<p>Taal IV: Historische fonologie van het Proto-Slavisch (2)</p> <ul style="list-style-type: none"> 2.24-2.29 PSI. consonant system. Fronting of back vowels after soft consonants. Monophthongization of diphthongs in <i>i</i> and <i>u</i>. Backing of [long] <i>e</i> after soft consonants. Rise of [long] <i>y</i>. Phonemic pitch and the new vowel system. 2.30-2.32 From Early to Late PSI. Second and third palatalizations of ve-

		lars. The relative chronology of the palatalizations of velars.
10	College	Taal V: Historische fonologie van het Proto-Slavisch (3) <ul style="list-style-type: none"> • 2.33-2.36 Clusters <i>tl</i> and <i>dl</i>. Monophthongization of diphthongs in nasal sonants. Resolution of diphthongs in liquid sonants. Development of <i>t'</i> and <i>d'</i>. • 2.38 Strong and weak positions of jers. • 2.42-2.44 Tense jers. Phonemic status of <i>j</i> and <i>v</i>. Phonemes of Late PSi. and their distribution. • 2.69 Late PSi. dialect isoglosses.
	Leeslijst	Deeltoets II: Горбачевич, <i>Русский язык</i> : “Глава II. Язык наших дней” (pp. 127-222)
11	Reserve	
12/ 13	Tentamen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Schriftelijk tentamen over de collegestof en de in het programma-overzicht opgenomen paragrafen uit Schenker 2. Schriftelijk tentamen over de hele leeslijst 3. Inleveren definitieve versie opdracht

5. Aanbevolen literatuur

5.1 Algemeen

- Beekes, R.S.P.: 1995, *Comparative Indo-European linguistics. An introduction*, Amsterdam (bijgewerkte vertaling van *Vergelijkende taalwetenschap. Tussen Sanskrit en Nederlands*, Utrecht, 1990).
- Bloomfield, L.: 1979 (14e druk), *Language*, London, (een klassiek boek; zie met name de hoofdstukken 17 tot en met 27).
- Bree, C. van: 1990, *Historische taalkunde*, Leuven-Amersfoort (met speciale aandacht voor het Nederlands).
- Campbell, L.: 1998, *Historical linguistics. An introduction*, Edinburgh (vooral gericht op niet-Indo-Europese talen).
- Comrie, B., S. Matthews en M. Polinsky (taalk. bew. en red. J. Wiedenhof): 1999 (3e druk), *De grote taalAtlas: oorsprong en ontwikkeling van taal en schrift in de gehele wereld*, Haarlem (prachtig inleidend en smaakmakend boek).
- Dixon, R.M.W.: 1997, *The rise and fall of languages*, Cambridge (“A thought-provoking reanalysis of the methodology and underlying assumptions of historical comparative linguistics and language reconstruction”, zoals op de achterflap te lezen is).
- Haarmann, H.: 1993, *Die Sprachenwelt Europas: Geschichte und Zukunft der Sprachnationen zwischen Atlantik und Ural*, Frankfurt.
- Lehmann, W.P.: 1992 (3e druk), *Historical linguistics: An introduction*, London-New York.
- Meillet, A.: 1937, *Introduction a l'étude comparative des langues indo-européennes*, Paris (het beste overzicht, maar wel verouderd).

5.2 Slavisch

- Bräuer, H.: 1961-69, *Slavische Sprachwissenschaft*. I: *Einleitung, Lautlehre* (1961). II: *Formenlehre, 1. Teil* (1969). III: *Formenlehre, 2. Teil* (1969), Berlin (vooral deel 1 kan een belangrijke ondersteuning bij het college zijn).
- Bray, R.G.A. de: 1980 (3e druk), *Guide to the Slavonic languages*, Columbus OH (drie delen; overzichtswerk).

- Carlton, T.R.: 1991, *Introduction to the phonological history of the Slavic languages*, Columbus OH.
- Comrie, B. en G.G. Corbett: 1993, *The Slavonic languages*, London-New York (een recenter en beter overzichtswerk dan dat van de Bray).
- Meillet, A. en A. Vaillant: 1934 (2e druk), *Le slave commun*, Paris.
- Schenker, A.M.: 1996, *The dawn of Slavic. An introduction to Slavic philology*, New Haven-London.
- Shevelov, G.Y.: 1965, *A prehistory of Slavic. The historical phonology of Common Slavic*, New York (zware, vaak onorthodoxe kost; bovendien niet altijd betrouwbaar).
- Vaillant, A.: 1950-77, *Grammaire comparée des langues slaves*. I: *Phonétique* (1950). IIa: *Morphologie: Flexion nominale* (1958). IIb: *Morphologie: Flexion pronominale* (1958). III: *Le verbe* (1966). IV: *La formation des noms* (1974). V: *La syntaxe* (1977), Paris (standaardwerk).

5.3 Russisch

- Kiparsky, V.: 1963-75, *Russische historische Grammatik*. I: *Die Entwicklung des Lautsystems* (1963). II: *Die Entwicklung des Formensystems* (1967). III: *Entwicklung des Wortschatzes* (1975), Heidelberg.
- Vlasto, A.P.: 1986, *A linguistic history of Russia to the end of the eighteenth century*, Oxford.
- Зализняк, А.А.: 1995, *Древненовгородский диалект*, Москва (onontbeerlijk voor de laatste stand van zaken over de ontwikkeling van het Russisch).

5.4 Etymologische woordenboeken

- Franck, J., N. van Wijk en C.B. van Haeringen: 1912/1936, *Etymologisch woordenboek der Nederlandsche taal*, Leiden.
- Vasmer, M.: 1950-53, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg. Bestaat ook in Russische vertaling (met aanvullingen van O.H. Трубачев, maar met weglating van scabreuze woorden): *Этимологический словарь русского языка*, Москва, 1986-87.